

۱۴۸۷۲۵۱

مجازات های تبعی در حقوق جزای ایران

تالیف:

سعید حسینی، دکترا، وکیل پایه یک کانون وکلای تهران

وکیل و مشاور حقوقی گروه قضاییه

مجمع علمی و فرهنگی مجید

سرشناسه	: حسین زاده سورشجانی، سعید
عنوان قراردادی	: ایران، قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور	: مجازات‌های تبعی در حقوق جزای ایران/سعید حسین زاده سورشجانی
مشخصات نشر	: تهران: مجد، ۱۳۹۴.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۵۵۱-۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: حقوق جزا -- ایران
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۴ م ۳۴۵/ح/۲۸۰/ک MH
رده بندی دیویی	: ۳۴۵/۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۰۸۷۴۵۶

هرگونه تکرار کاملاً اقسیمی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است. موارد تخلف را به دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرمایید.

مجازات‌های تبعی در حقوق جزای ایران

نویسنده: سعید حسین زاده سورشجانی

اشاره به مجلد

چاپ اول: ۳۹۵ تعداد: ۵۰۰ نسخه

حقوق چاپ محفوظ و منتشر «مجد» است.

دفتر مجلد

تهران، میدان انقلاب، تقاطع خیابان وحید خاری و ۱۱ فروردین پلاک ۱۰۸

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۹۵۲۲ - ۶۶۴۹۶۳۳

شابک: ۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۵۵۱-۰

ISBN: 978-600-193-551-0

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تعزیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم، تلفن: ۶۶۴۹-۹۹۸

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (متبری جاوید)، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۱۱، تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴

www.majdlaw.ir

E-mail: majdlaw92@gmail.com

سیستم اشتراک پذیری «مجد»:

ارسال پیامک حاوی نام و نام خانوادگی و شغل (در صورت تمایل) به شماره ۰۲۱۶۶۴۹۰۹۹۸

فصلنامه حقوقی مجد با ارائه مقالات اساتید مبرز حقوق کشور بطور منظم منتشر می‌شود.

فهرست مطالب

۱۱ مقدمه
۱۵ فصل اول: مجازات‌ها و اهداف آنها در حقوق جزای ایران
۱۷ گفتار اول: جرم و تعریف آن
۱۹ گفتار دوم: مجازات‌ها
۱۹ بند اول: اهداف مجازات‌ها
۲۰ بند دوم: مصادیق های بنیادی مجازات‌ها
۲۲ بند سوم: اصول ماکم بر مجازات‌ها
۲۴ گفتار سوم: سبب مکتب حقوق کیفری در خصوص مجازات‌ها
۲۴ بند اول: مکتب فایده اجتماعی
۲۵ بند دوم: مکتب عدالت منصف
۲۷ بند سوم: مکتب دفاع اجتماعی
۳۰ گفتار چهارم: مجازات از دیدگاه روانشناسی کیفری
۳۱ بند اول: آیا زندان مفید است؟
۳۲ بند دوم: عوامل روانشناختی زندان
۳۳ بند سوم مجازات‌های غیربازداشتی
۳۴ بند چهارم: جریمه
۳۴ بند پنجم: آزادی مشروط
۳۵ بند ششم: جبران و غرامت
۳۵ بند هفتم: برنامه‌های تربیتی روانشناختی
۳۶ بند هشتم: اقتصاد ژتونی: Tokeneconoy
۳۷ بند نهم: آموزش مهارت‌های اجتماعی: Social Skills Training
۳۷ بند دهم: کنترل خشم
۳۸ بند یازدهم: بازداری از وقوع جرم
۴۱ فصل دوم: تاریخچه مجازات‌های تبعی
۴۳ گفتار اول: قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴

۶ □ مجازات‌های تبعی در حقوق جزای ایران

- گفتار دوم: قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۲ ۴۶
 گفتار سوم: قانون مجازات اسلامی مصوب (۱۳۷۰) ۵۰
 گفتار چهارم: قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۷ ۵۱
 گفتار پنجم: قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ ۵۲

فصل سوم: مجازات‌های تبعی در حقوق جزای ایران

- گفتار اول: تعریف مجازات‌های تبعی ۵۹
 بند اول: تعریف حقوقی ۵۹
 بند دوم: تعریف قانونی ۶۰
 گفتار سوم: اهداف مجازات تبعی در قوانین جزایی ایران ۶۱
 گفتار سوم: نحوه اجتماعی موضوع ماده ۲۵ و ۲۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ ۶۶
 بند اول: تعریف حقوق اجتماعی ۶۷
 بند دوم: حقوق اجتماعی در معنای وسیع آن ۶۸
 بند سوم: حقوق اجتماعی در معنای محدود آن ۶۹
 گفتار چهارم: اهداف محرومیت از حقوق اجتماعی ۷۵
 گفتار پنجم: انواع محرومیت از حقوق اجتماعی ۷۷
 بند اول: محرومیت محدود ۷۷
 بند دوم: محرومیت مطلق ۷۸

فصل چهارم: مجازات‌های تبعی در فقه امامیه

- گفتار اول: اهداف مجازات‌ها در فقه امامیه و مجازات‌های تبعی ۸۵
 گفتار دوم: مبانی مشروعیت مجازات‌های تبعی ۸۹
 بند اول: مبانی مشروعیت حکم محرومیت از حقوق اجتماعی ۹۰
 گفتار سوم: ماهیت فقهی مجازات‌های تبعی ۹۴
 گفتار چهارم: مصادیق خاص مجازات تبعی در فقه امامیه ۹۵
 بند اول: محرومیت از ارث در قتل عمد ۹۵
 بند دوم: محکومیت به ارتداد و محرومیت‌های ناشی از آن ۹۶
 بند سوم: حرمت نکاح به سبب ارتکاب جرائم جنسی ۹۶
 بند چهارم: موارد محرومیت ابدی به سبب ارتکاب جرائم جنسی ۹۷

- بند پنجم: سلب حق اجرای حدود ۹۸
- بند ششم: سلب عدالت به عنوان مصداق عام مجازات تبعی ۹۹
- فصل پنجم: مجازات‌های تبعی در قوانین خاص ۱۰۳**
- گفتار اول: محرومیت از حقوق اجتماعی در قانون مجازات جرائم نیروهای
 مسلح ۱۰۵
- گفتار دوم: محرومیت شخص از تصدی دفاتر اسناد رسمی و دفتر یاری ۱۱۲
- بند اول: محکومیت به مجازات قبل از اشتغال ۱۱۲
- بند دوم: محکومیت به مجازات بعد از اشتغال ۱۱۴
- فصل ششم: حقوق طبقی ۱۱۷**
- گفتار اول: تطبیق قانون مجازات اسلامی ایران و حقوق جزای فرانسه
 (قانون جدید) ۱۱۹
- بند اول: حذف محدود مجازات تبعی ۱۲۰
- بند دوم: مجازات‌های تبعی حذف شده ۱۲۱
- بند سوم: اهداف مجازات‌ها در فرانسه ۱۲۳
- گفتار دوم: مجازات‌های تبعی در حقوق جزای فرانسه (قانون قدیم) ۱۲۵
- بند اول: محرومیت از حقوق اجتماعی ۱۲۵
- بند دوم: ممنوعیت از بعض حقوق مدنی و اجتماعی و خانوادگی ۱۲۸
- بند سوم: آثار ممنوعیت از بعضی حقوق مدنی و اجتماعی و خانوادگی ۱۲۹
- بند چهارم: مدت ممنوعیت از حقوق مدنی و اجتماعی و خانوادگی ۱۳۰
- گفتار سوم: مجازات تبعی در حقوق جزای آلمان ۱۳۱
- بند اول: قانون کیفری آلمان (StrafgesTzbuch) ۱۳۱
- فصل هفتم: بازپروری اجتماعی مجرمین ۱۳۵**
- گفتار اول: بازپروری ۱۳۷
- بند اول: بازپروری در قانون مجازات اسلامی ایران ۱۳۸
- گفتار دوم: آثار منفی مجازات‌های تبعی در بازپروری اجتماعی مجرمین ۱۴۳
- بند اول: آثار منفی مجازات‌های تبعی ۱۴۳
- بند دوم: انتقادات وارده به مجازات‌های تبعی ۱۴۴
- فصل هشتم: آثار منفی مجازات‌های تبعی در بررسی یک مجازات (حبس) ۱۵۱

- گفتار اول: آثار منفی مجازاتها ۱۵۳
- بند اول: حدود ۱۵۳
- بند دوم: قصاص ۱۵۴
- بند سوم: تعزیرات ۱۵۴
- بند چهارم: مجازاتهای مالی ۱۵۵
- گفتار دوم: مجازاتهای سالب آزادی در ایران ۱۵۷
- بند اول: حدود ۱۵۷
- بند دوم: تعزیرات در قانون جزایی ایران ۱۵۷
- گفتار سوم: تاریخچه مجازات حبس ۱۵۹
- گفتار چهارم: سیستمهای مختلف سلب آزادی ۱۶۲
- بند اول: نظام عمومی ۱۶۲
- بند دوم: رژیم حبس انفرادی (سلولی) مشهور به رژیم پنسلوانیایی ۱۶۴
- بند سوم: رژیم بُورنی ۱۶۵
- بند چهارم: رژیم تاریخی با رژیم ایرلندی ۱۶۶
- بند پنجم: سیستم زندانیان ۱۶۷
- گفتار پنجم: رژیم‌های انحصاری بر محکومین مختلف ۱۶۸
- گفتار ششم: رژیم‌های اختصاصی بر محکومین مختلف در کشور فرانسه ۱۷۰
- بند اول: رژیم زندان زندان ۱۷۰
- بند دوم: رژیم مخصوص مجانین و افراد مختل المشاعر ۱۷۲
- بند سوم: رژیم مخصوص محکومین به عداوت ۱۷۵
- بند چهارم: رژیم زندانیان سیاسی ۱۷۵
- بند پنجم: رژیم زندانیان بیگانه ۱۷۵
- گفتار هفتم: رژیم مخصوص نگهداری اطفال و نوجوانان ۱۷۷
- بند اول: زندان اطفال بزهکار در فرانسه ۱۷۷
- گفتار هشتم: سازمان کانون اصلاح و تربیت ۱۸۱
- بند اول: قسمت نگهداری موقت ۱۸۱
- بند دوم: قسمت اصلاح و تربیت ۱۸۲
- بند سوم: قسمت زندان ۱۸۲
- بند چهارم: مرکز مراقبت بعد از خروج ۱۸۳
- گفتار نهم: آیا زندان درمانگاه بزهکاری و بزهکاران است؟ ۱۸۵

۱۸۹	گفتار دهم: اصلاح و بازپروری
۱۸۹	بند اول: اصلاح و پرورش در ائین نامه سازمان زندان‌ها
	بند دوم: مراحل و نهادهای اصلاح و پرورش در ائین نامه سازمان زندان‌ها
۱۹۲	گفتار یازدهم: طرح یک زندان نمونه
۱۹۷	بند اول: طرز قرار گرفتن ساختمان‌های وابسته به اداره زندان
۱۹۸	گفتار دوازدهم: معایب زندان و آثار تعقیبی در بازپروری اجتماعی مجرمین
۲۰۳	بند اول: تقلید پذیری
۲۰۶	بند دوم: نظریه معاشرت‌های ترجیحی یا افتراقی
۲۱۰	گفتار سیزدهم: مآثر زندان از دیدگاه دفاع اجتماعی جدید
	بند اول: دفاع اجتماعی برای موضع منفی اش در برابر زندان چند دلیل ساده دارد
۲۱۱	گفتار چهاردهم: نهادهای پیش‌بینی شده در قانون برای زندان زدایی و مجازات‌های جایگزین
۲۱۳	بند اول: تخفیف مجازات و معافیت از آن
۲۱۴	بند دوم: تعویق صدور حکم
۲۱۷	بند سوم: تعلیق اجرای مجازات
۲۱۸	بند چهارم نظام آزادی مشروط
۲۱۹	بند پنجم: نظام نیمه آزادی
۲۲۰	بند ششم: مجازات‌های جایگزین حبس
۲۲۵	گفتار پانزدهم: اصلاح و بازپروری مجرمین محبوس
۲۲۵	بند اول: اصلاح و تربیت محکومین
۲۲۶	بند دوم: انطباق اجتماعی محکومین
۲۳۵	پیشنهادها
۲۳۷	کتابنامه

مقدمه

امروزه در بیشتر کشورهای پیشرفته جهان سیاست مداران، حقوقدانان و صاحب نظران در جهت یافتن راهکارهایی برای بازگشت مجرمین به دل جامعه پس از اجرای مجازات قدم بر می‌دارند هر چند راه‌های پیشگیری از وقوع جرم سالهاست که فکر دانشمندان حقوق جزایی در دنیا را به خود مشغول کرده است اما باز گرداندن مجرمین پس از اجرای مجازات بحثی بس سخت و پیچیده است چرا که سالهاست که مجازات‌های سالب حیات در بسیاری از جرایم جای خود را به مجازات‌های سالب آزادی داده است و مجرمینی که پس از اجرای مجازات با توجه به هدف اصلی مجازات‌ها (اصلاح و باز پروری) می‌خواهند بین مردم زندگی کنند چه شرایطی می‌بران داشته باشند. مجازات‌های تبعی عاملی باز دارنده است که با محروم کردن مجرمین از حقوق اجتماعی خود و با طرد مجرمین از جامعه از ارتکاب مجدد جرم توسط ایشان جلوگیری می‌کند. البته بسیاری از حقوقدانان معتقدند که مجازات‌های تبعی خود می‌توانند عاملی جرم زا و باعث تکرار جرم مجرمین پس از اجرای مجازات گردند و دلیل خود را که به نظر بنده نیز درست به نظر می‌رسد این چنین بین می‌کنند. که با توجه به اینکه هدف اصلی مجازات‌ها اصلاح و باز پروری اجتماعی مجرمین است پس مجرم پس از تحمل مجازات می‌بایست اصلاح شده باشد و اگر اصلاح نشده است مشکل از دستگاه‌های نظام کیفری است نه شخص مجرم، لکن به عنوان مجازات‌های تبعی در دنیا بیش از طرفداران این مجازات‌ها می‌باشند و دلیل آن حذف گسترده مجازات‌های تبعی در قوانین بسیاری از کشورها از جمله آلمان و فرانسه و نیز کشورهای اروپایی می‌باشد.

باید گفت که هیچ مجرمی نیست که قابل اصلاح نباشد و این نوع مجازات است که می‌بایست در خصوص سایر مجرمین متفاوت باشد تا ایشان اصلاح

گردند که این موضوع خلاقیت و همکاری جرم‌شناسان و قانون‌نویسان را می‌طلبد. همچنین حس عدالت هم در میان مردم عادی و هم در میان مجرمان به درجه ای برسد که هر دو طرف نظام کیفری را کارآمد حس کنند. نه اینکه مردم عادی حس بی عدالتی کنند و مرتکب جرم شوند و مجرمان نیز پس از اجرای مجازات دوباره مرتکب جرم گردند.

مجازات تبعی مجازاتی است که بدون درج در حکم اصلی خودکار به مجرم می‌گردد پس مجرمی که یک بار به استناد حکم دادگاه مجازات شده است یکبار هم به واسطه مجازات تبعی مجازات می‌گردد و خود مجرم خانواده ایشان و اجتماع را نیز آسپ می‌بیند. بزهکاری که یک بار مثلاً به زندان رفته است پس از رگشت از زندان به خاطر مجازات تبعی نمی‌تواند به دنیای مردم عادی و بدون جزا باز گردد پس مجبور است به خاطر گذران زندگی به دنیای مجرمیت باز گردد. حال این طرز تفکر؛ یا همان جرم قبلی را انجام می‌دهد یا فکر جرمی پیشرفته تر از جرم قبلی را در ذهن خود می‌پروراند. مکتب دفاع اجتماعی جدید هدف اصلی مجازات را بر خلاف بسیاری از مکاتب حقوق کیفری اصلاح و بازپروری اجتنابی مجرمان می‌داند و با توجه به این مکتب جدید بسیاری از قوانین کیفری دنیا به تصویب رسیده است و یا به تبعیت از این مکتب قوانین اصلاح شده است اما در کشور ما در چند در سال‌های اخیر بارها قوانین کیفری دستخوش تغییر شده اند اما از جهت اصلاح و باز پروری اجتماعی مجرمان قدم‌های کمی برداشته شده است. با توجه به تصویب قانون مجازات اسلامی در سال ۱۳۹۲ و تغییرات فراوان در آن بر خلاف بسیاری از کشورهای جهان که دست به حذف گسترده مجازات های تبعی در قوانین خود زده اند مجازات های تبعی گسترده شده اند.

در کتاب حاضر پس از بررسی جرم و مجازات به صورت محدود، مجازات تبعی و تاریخچه آن بررسی شده است سپس به بررسی تطبیقی با قوانین کشورهای فرانسه و آلمان و در پایان آثار منفی مجازات های تبعی تجزیه و

تحلیل شده است. همچنین با بررسی مجازات حبس آثار منفی این مجازات نیز از جهت باز پروری عادلانه مجرمان بررسی شده است.

امید است اثر حاضر مورد قبول بزرگان حقوق کیفری و جرم‌شناسی ایران واقع شود انشاءالله که محققان و صاحب نظران بنده را از نظرات خود بی نصیب نگذاشته تا چنانچه خطایی بر قلم رفته باشد با اصلاح آن گامی در جهت بهره مندی بیشتر آن برداشته شود.

سمت تشکر از مدیریت محترم انتشارات مجد جناب آقای دکتر سیدعباس حسینی نیک و با تشکر از خانواده و کلیه کسانی که بنده ی حقیر را در این راه کمک کرده اند و تشکر ویژه از مشوق، دوست و همکار عزیزم دکتر بیژن سلیمانی فارسی این اثر را به دکتر علی حسین نجفی ابرند آبادی و دکتر محمد آشوری دو تن از دشمنان حقوق جزای ایران تقدیم می‌نمایم.